

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

2 Vtrùm martyrium sit opus fortitudinis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

Pericula sine honestate.

talia vt honeste suscipi vel sustineri possint; vt sunt ea quæ pro salute Reipub. vel proximi, pro honore Dei, aut virtutis defensione suscipiuntur. vnde Aristoteles lib. 3. cap. 7. ait, *Qui ea quæ oportet, & cuius causa oportet, & vt oportet; & quando, perfert & timet, similiter & confidit, fortis est.* ratio est; nam materia virtutis non potest esse inhonesta; alioquin rationi virtutis repugnet, & eius capax non esset. sicut materia, quæ repugnat figuræ rationi, non est capax figuræ statuæ. Vnde latrones, grassatores, duella ineuntes, & iniqua bella gerentes, non sunt dicendi fortes, sed temerarij, teroces, crudeles: quia eorum audacia & aggressio est iniqua, plenaque temeritatis vel belluinæ immanitatis; ac proinde incapax honesti & decori fortitudinis. Vnde talis actus erit temeritatis & prolectæ audaciæ, non fortitudinis. Quare vt affectus interni vel actus externi sint materia fortitudinis, requiritur vt per se tales sint, vt accedente moderatione fortitudinis sint absolute honesti, & rationi consentanei.

9 Potissimum in periculis bellicis erit.

Notandum Tertio, Fortitudinem potissimum spectari in periculis bellicis, vt docet Aristoteles lib. 3. Ethic. cap. 6. hæc enim honestissima & maxima censetur, & humanam conditionem non superant. Huc pertinent non solum illa communia, quæ ad patriæ defensionem suscipiuntur in bello publico; sed etiam priuata, quæ ab iniquis hominibus, priuata impugnatione, propter iustitiam inferuntur, vt rectè D. Thomas art. 5. Secundario spectatur in aliis periculis siue mortis, siue aliorum malorum, & grauium calamitatum: qui enim benè ad illa bellica comparatus est, etiam alia, præsertim minora, facillè sustinebit. Itaque se ad omnia grauiæ & honesta, siue pericula, siue mala, vt mortis, mutilationis, flagellorum, exilij, morborum, vinculorum, sustinenda extendit. quamuis ex eo quod quis in periculo minoris mali confidenter agat, non sit absolute fortis dicendus; vt si quis flagellis caedendus confidat, vt ait Aristoteles supra cap. 6. quia virtus ex perfectioribus actibus suis metienda est.

Quibus considerationibus excitetur fortitudo.

10 Notandum Quarto, Hanc moderationem fieri imperio virtutis fortitudinis, mediante consideratione rationis & imaginatione phantasiæ: non enim aliter appetitus interior à superiore moueri potest, vt ostensum est 1. 2. quæst. 17. art. 7. Considerandum igitur est, Primo, Mortem non esse tantum malum, quantum vulgò putatur, vt quæ tot malis hominem liberet, & maxima bona, si rectè obita fuerit, conciliet. Secundo, Melius esse gloriose mori, quam ignominiose viuere. Tertio, Proponenda exempla Sanctorum & Domini nostri, &c. talibus enim cogitationibus minuitur timor, excitatur fiducia; audacia, si nimia sit, comprimitur consideratione periculi, & quod vita non sit sine causa proicienda.

11 Quid fortitudo.

Ex dictis perspicuum est quid sit fortitudo: est enim virtus, quæ mortis animi in rebus terribilibus, præsertim periculis mortis sustinendis vel repellendis, moderatur. D. Augustinus lib. 83. qq. qu. 5. ex Ciccone illam definit *consideratam periculorum susceptionem, & laborum perperationem.* vbi per *consideratam* intelligit *prudenciam, congruam viro forti, & eo nomine amatam.* Si enim suscipias periculum amore patriæ, erit actus iustitiæ legalis, vel pietatis: si amore rectæ fidei, erit confessio fidei: si amore commodi, vel honoris, non erit opus

virtutis, sed amoris sui commodi: si ex audacia & timoris vacuitate, erit temeritatis. Itaque vt sit formaliter opus fortitudinis, debes adire periculum amore boni fortitudinis, quod in illo opere obiectiue relucet, nimirum vt illud effectiue in eo ponas; quod bonum situm est in congruentia illius operis cum statu & conditione virtutis fortis, quæ fortis; id est, cum virtute vnde dicitur fortis. Passim tamen in Scripturis & Patribus non tam strictè hoc nomen vsurpatur: sed fortes dicuntur, qui ex quauis causa honesta opus fortitudinis præstant, vt infra dicitur.

DUBITATIO II.

Vtrum martyrium sit opus fortitudinis.

D. Thom. quæst. 124. art. 2.

Martyrium in genere idem est quod testimonium. Verum hoc loco & passim apud Scriptores Ecclesiasticos accipitur pro testimonio veritatis fidei vel alicuius virtutis per mortis toleranciam; nimirum cum quis pro veritate fidei, vel opere virtutis mortem subit. Hoc autem dupliciter fieri potest. Primo, Cum aliquo actu, quo mors ipsa propter illum finem acceptetur, quo modo agitur in adultis ratione vtentibus. & hoc est martyrium perfectum & formale; quia sequitur ex intentione testificandi. Secundo, Absque villo actu, sicut in paruulis propter Christum occisis; quos in honorem martyrum receptos veneratur Ecclesia, vt ait D. August. lib. 3. de libero arbitrio, cap. 23. & Origenes hom. 3. in variis Euang. locos, vbi etiam dicit eos esse *primos martyres pro Domino occisos*; & *primitias martyrum.* sed hoc erat solum *martyrium materiale*, nam intelligentia rei testificandæ & voluntas aberat. quia tamen illa mors propter Christum inferebatur & tolerabatur, testimonium, quod nondum poterant sermone perhibebant passione, & sufficit causa testimonio, licet non eloquio distingatur, vt pulchrè ait Auctor Sermonis De stella & magis apud Cyprianum. Idem significat Ecclesia in Collecta, *Deus, cuius præconium Innocentes martyres non loquendo, sed moriendo confessi sunt*, &c. vnde Deus acceptat illam mortem inftar formalis martyrij; nimirum vt sicut voluntas & peccatum Adami illis obfuit, vt nascendo ex ipso contraherent peccatum; ita voluntas & meritum Christi illis prodesset, vt renascendo per ipsum consequerentur iustitiam.

Dupliciter subit martyrium.

Martyrij paruioribus.

Christi meritum supplet in illis defectum voluntatis propria.

Supplet igitur Christi meritum defectum propriæ voluntatis; quia dum pro ipso patiuntur, singulari modo ipsi conformantur, & ad ipsum tamquam membra ad caput pertinent; & ita voluntas Christi, qui est caput, ipsis veluti membris tribuitur, cum ipsi aliam habere nequeant.

Verum hac specie martyrij omnia, (cum constet non esse opus virtutis in paruulis) quæstio est de martyrio adultorum, de quo Martinus apud Caietanum art. 2. contendit non esse opus fortitudinis, sed virtutis, quæ impugnatur, in gradu heroico constituta. quod sic probari potest. Nam quælibet virtus in eo gradu est sufficiens vt amore sui honesti mortem contemnat: in eo enim gradus heroicus virtutis magna ex parte consistit, quod voluntatem ita firmè honesto faciat inhærere, vt illud vitæ anteponat. Itaque cum quis solo

13 Martyrij esse opus virtutis, quæ oppugnatur à tyranno.

amore Dei eligit mortis tolerantiam, erit actus charitatis; cum amore fidei, erit actus fidei; cum amore castitatis, erit actus temperantiae.

Confirmatur Primo, Quia eiusdem virtutis est amare finem, & medium ad finem necessarium: atqui amare castitatem est virtutis temperantiae; ergo & amare mortem, eamque subire, quando hæc ad castitatem conservandam est necessarium medium, est opus virtutis temperantiae.

Respon.
Caietani.

Ad hoc respondet Caietanus, Maiorem non esse veram, quando medium & finis sunt diuersi generis: tunc enim amorem finis & medij non pertinere ad eandem virtutem. quare cum perperissio mortis sit bonum alterius generis quam castitas; amorem illius, & amorem castitatis non esse virtutis ynius, sed diuersarum. Sed hæc solutio solum probat, ipsam secundum se perperissio mortis esse actum materiale alterius virtutis, & posse formaliter ab illa procedere, si fiat amore propriæ honestatis, non autem si fiat amore castitatis. Si enim illam perperissio mortis solum consideres vt hic & nunc est medium seruandæ castitatis, eamque sic eligas, haud dubiè hæc electio est virtutis temperantiae, quia immediatè ex vi amoris castitatis procedit: & consequenter ipsa perperissio externa sequens illam electionem, formaliter temperantiae opus erit intentio enim finis, electio medij, & executio ex vi electionis secuta ad eundem habitum pertinent; vt constat ex 1. 2. quaest. 12. art. 4. Nec refert virum medium per se sit eiusdem generis ac ipse finis an diuersi; quia non consideratur per se & secundum propriam honestatem; sed solum vt medium utile ad finem, & propter illum expetendum.

14

Confirmatur Secundo, Si possum moderari timorem mortis, eamque velle sustinere affectu boni fortitudinis, quod satis obscurè se ostendit, cur non etiam affectu castitatis, religionis, & aliarum virtutum, quando euidens est id esse medium ad earum bonum tuendum necessarium: non enim minus efficaces sunt affectus boni illarum virtutum, quam boni fortitudinis; nec minus perperissio mortis illo casu est necessaria ad bonum illarum, quam ad bonum huius.

Martyriū
posse ex af-
fectu va-
riarum
virtutum
procedere.

Hæc rationes conuincunt, perperissio mortis posse procedere ab aliis virtutibus, absque formali actu specialis virtutis fortitudinis. non est tamen negandum, quin aliquando & plerumque ipsa virtus fortitudinis se immisceat, ita vt martyrium etiam ex proprio illius affectu procedat: quia raro virtutes cum gradum perfectionis habent, vt solæ ad hoc sufficiant; vnde aliarum adminiculo opus habent: & tunc idem actus externus à diuersis virtutibus internis (prout in actu illo externò per se, vel in ordine ad diuersos fines, diuersæ rationes honesti possunt considerari) procedit: quod vt intelligatur in re propolita,

15
Tria in
martyrio.

Notandum est, in martyrio tria considerari posse. Primum est, Irrogatio mortis, odio fidei vel virtutis. Secundum, Acceptatio. Tertium, Perperissio. Primum non est opus virtutis, sed impietatis, & iniustitiae: semper enim est contra iustitiam, quia fit gratis iniuria proximo, dum sine causa occiditur. est etiam contra eam virtutem quæ impugnatur, & cuius odio supplicium infligitur.

Nec obstat quod aliquæ mulieres seipsas amore virtutis occiderint, quæ tamen vt martyres coluntur; de quibus Eusebius lib. 8. hist. c. 12. & 17.

& Ambrosius lib. 3. de virginibus, ante medium: quia etiam hæc à tyrannis occisæ censentur; cum ad hoc quodammodo ab illis compulsæ fuerint, stupri timore incusso; cui compulsioni meritò potuerunt cedere, seipsas interficiendo, Deo id illis suo instinctu permittere. non enim minus testimonium perhibet virtuti, qui eius retinendæ causa, alio moliente auferre, seipsum occidit, si id ei licitum sit, quam si ab alio se patiat occidi. quod in primis locum habere potest in castitate, quæ & vi nobis inuitis eripi potest, (qua parte ad corpus pertinet) & in cuius ereptione est magnum discrimen salutis, ob voluptatem.

Secundum & tertium ad varias virtutes pertinere potest. si enim acceptatio & perperissio mortis consideretur quatenus sit ad testandam fidei veritatem in seipsa, vel in opere virtutis elucens; (quo modo semper à martyribus mors acceptari & sustineri solet; hinc enim martyrium dicitur) sic est confessio fidei, procedens à virtute fidei. eiusdem enim virtutis est, aliquid interius credere, & exterius profiteri. Si spectetur vt sit ad placendum Deo, est actus charitatis: si vt præcepto diuino obedias, est obedientiæ: si vt sit conformitas inter signa externa & iudicium internum, est actus veritatis. Denique si fiat quia in tali rerum peristasi decet virum fortem acceptare & sustinere mortem, sic propriè procedit à virtute fortitudinis: hæc enim operatur ex affectu proprii boni, quod est similitudo seu conformitas cum habitu à quo fortis dicitur, vt supra ex Aristotele ostensum est. Similiter moderatio timoris & tristitiæ, quæ etiam necessaria est vt mors fortiter sustineatur, & cohibitio animi intra limites patientiæ, potest fieri affectu variæ virtutis: nec procedit à virtute fortitudinis, nisi fiat affectu proprii boni; nempe quia hoc per se honestum est, & congruum viro forti. In praxi autem, omnes supradictæ rationes & alia similes considerandæ sunt, & mors propter omnes & singulas acceptanda & sustinenda, passioque timoris & tristitiæ moderanda. sicque formaliter hi actus ad varias virtutes pertinebunt.

Aduertendum tamen, siue hi actus (scilicet acceptatio & perperissio mortis causâ fidei, itemque timoris & tristitiæ in illis malis moderatio) procedant ab effectu specialis virtutis fortitudinis, siue alterius virtutis; semper tamen secundum communem modum loquendi Patrum, esse dicendos actus fortitudinis; idque ob duas causas. Prior est, quia in his potissimum actibus robur & firmitas animi in bono elucet; vnde etiam sunt propria fortitudinis materia. Altera est, quia re ipsa procedunt ex summa animi in bono honesto firmitate: atque ea firmitas, qua quis ita alicui bono honesto inhæret, vt paratus sit pro eo retinendo mortem oppetere, passim à Patribus vocatur fortitudo, vt constat ex Ambrosio lib. 1. de Officiis cap. 36. Augustino lib. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 22. & 23. & aliis. nullus enim Patrum, fortitudinem ad eas angustias restringit, vt solum id, quod decet virum fortem, respiciat, eiusque solius intuitu operetur.

Ex quibus perspicuum est, martyrium verè & propriè esse actum fortitudinis, etiam si solius charitatis & fidei affectu subeat; non simplicem & vulgarem, sed excellentissimum, quia in nobilissima fortitudinis materia; (vt etiam ex Aristotele

16

Acceptatio
& perperissio
mortis ex
affectu di-
uersarum
virtutum.

Item mo-
deratio af-
fectuum.

17

Cur semper
dicantur
actus for-
titudinis.

18

Quo modo
martyriū
sit actus
fortitudi-
nis.

tele

tele lib. 3. Ethic. cap. 6. colligitur) nimirum in periculis bellicis, iisque pulcherrimis versatur. In martyrio enim est bellum contra tyrannum pro defensione fidei & religionis, (iuxta illud Apostoli ad Hebr. 11. *Fortes facti sunt in bello*, ut diuus Thomas interpretatur) quod non inuadendo, sed tolerando conficiendum est: at multo difficilius tolerare quam inuadere; ut docet Aristoteles supra; idque ob tres causas. Primò, Quia qui tolerat, veluti à fortiore inuaditur & opprimitur: qui inuadit, aggreditur tamquam fortior, difficilius autem est cum fortiore pugnare quam cum debiliore. Secundò, Qui tolerat, iam sentit malum præsens: qui inuadit, æstimat tamquam futurum. Tertio, Tolerantia diu durat: inuasio fit motu repentino: vnde Proverb. 16. *Malius est pariens viro forti; & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* & D. Amb. lib. 1. Offic. cap. 41. fuscè ostendit, fortitudinem plus in tolerando quam in vincendo constare. Idem eleganter profequitur Chrysostomus hom. 8. in Matth.

Difficilius est tolerare quam inuadere.

cium non irrogatur odio veritatis, & ita moriendo non dant testimonium veritati.

Sed dubium est, Vtrum necesse sit re ipsa mortem sequi. Martinus contendit id non esse necessarium; imò propositum sustinentæ mortis sufficere; quia martyrium est actus virtutis; hic autem à nostrâ libertate pendet: re ipsa autem mortem subire, non est in nostra potestate, sed pendet ab arbitrio tyranni.

Verum hoc bene refutat Caietanus art. 4. inde enim sequeretur, omnes illos, qui tale habent propositum, esse martyres: quod est contra communem sensum Ecclesiæ. Neque mirum est, fieri martyrem, non esse in sola nostra potestate; quia est opus externum, supponens tyrannum in nos sæuientem. Simili modo sapè fit ut non sit in potestate hominis baptizari, confiteri, ordinari, dare eleëmolyam, &c.

Dicendum igitur est, quatuor gradus martyrij distingui posse.

Primus & supremus est, martyrium omnino completum: hoc requirit ut mors re ipsa sequatur; per hanc enim fit extrema & summa testificatio veritatis, quamdiu enim vita superest, semper restat aliquid, per quod vterius testari possumus.

Secundus est, Cùm martyrium completum est ex parte causæ proximæ & intrinsecus penetrantis; ut quando inflicta sunt vulnera letalia, quæ nulla vi naturali prohiberi possunt à morte inferenda: hoc enim censendum verum martyrium, etiamsi cõtingat mortem diuinitus impediri: quia est proxima & necessaria ad mortem dispositio.

Tertius est, Cùm est completum ex parte tantum causæ extrinsecus applicatæ, etiamsi martyr nihil inde incommodi sentiat; tale fuit S. Ioannis, cùm in dolio feruentis olei positus fuit: hoc enim est subire mortem in causa per se efficaci, & naturaliter impediri nescia, vnde non est minus efficax testimonium veritatis apud homines, quam si reuera mors secuta fuisset: quinimò quòd mors diuinitus impediatur, auget vim testimonij; nam per hoc omnibus fit manifestum, Deum illius causam approbare.

Quartus est, Quando martyrium seu permissio mortis solum est inchoata per tormenta, ut quando quis propter confessionem fidei coram tyranno, tormentis non letalibus afflictus est. nam & tales passim à Cypriano, Tertulliano, & aliis martyres vocantur, & distinguuntur à confessoribus; quatenus Christum confessi essent, nondum fuerant tormentis subiecti, quamuis in carcerem conclusi, vel in exilium eiekti essent. vide Cyprianum ep. 9. quæ inscribitur *martyribus & confessoribus*. & 10. *Honorem martyrum, & confessorum pudorem turbare conatur*. & infra: *Hi sublato honore, quem nobis beati martyres cum confessoribus seruant, contempta Dei lege, quam iidem martyres & confessores tuendam mandant, &c.* Idem apertè colligitur ex epistola 15. 30. 37. 81. & aliis. Tertullianus scripsit librum ad martyres, quos etiam vocat *designatos martyres*. & paulò post *martyres*, cùm ait: *Quam pacem quidam in Ecclesia non habentes, à martyribus in carcere exorare consueverunt.* & lib. aduersus Praxeam, dicit *Praxeam de iactatione martyrij fuisse inflatum, ob breue carceris tadium*. Interdum idem vocantur etiam *confessores*, ut patet ex epistola 17. quæ est Luciani, & 18. Cyprian. &c. nam martyrium etiam est confessio, quia tamen

21 An requiratur mors.

22 Quatuor gradus martyrij.

23 Confessores.

DUBITATIO III.

Quænam ad martyrium requirantur.

19 **R**espondendum cum distinctione martyrij paruulorum & adultorum: nam ad martyrium paruulorum non requiritur aliud, quam ut in odium Christi, aut religionis Christianæ occidantur, est communis sententia Doctorum & sensus Ecclesiæ, quæ Innocentes pueros pro martyribus colit, eò quòd occisi sint propter Christum, de quo supra num. 12. Si enim hi censendi sunt martyres ob hanc causam, cùm tamen nullam aliam relationem ad Christum haberent, quam quòd Christus putaretur inter eos esse, & posse eorum indiscreta cæde inuolui; non minori iure etiam censendi, qui maiorem coniunctionem cum illo habent; ut sunt illi, qui occiduntur quia Christiani, quia baptizati, quia filij Christianorum, &c. hi enim occiduntur quia inest illis certa cum Christo coniunctio, vel ad illum respectus; & ita ipsa mortis perpessione dant testimonium Christo & religioni eius.

20 **A**d martyrium adultorum, ut sit quale oportet ad salutem, requiruntur quinque. Primò, Mortis irrogatio. Secundò, Acceptatio eiusdem ex pia causa. Tertio, Ut non resistat tyranno. Quarto, Ut fide teneat veritatem pro qua patitur. Quintò, Status gratiæ.

Primò, Requiritur ut mors inferatur odio Christi, vel religionis Christianæ, vel alicuius veritatis fidei, vel propter opus virtutis. martyrium enim est testimonium externum, quod Christo vel doctrinæ eius præbetur per hoc quòd mortem pro ea subimus. hoc autem fieri non potest, nisi aliquis mortem inferat, ut Christum vel eius doctrinam nobis auferat. Hinc hæretici, etiamsi putent se pro doctrina Christi occidi, non sunt martyres; quia mors illa non inferitur illis odio doctrinæ Christi, sed hæreseos, quæ Christi doctrinæ repugnat. Vnde rectè D. Augustinus concione 2. in Psal. 34. ait: *Martyrem non poena, sed causa facit: poena enim communis est laicis & martyri, hæretico & Catholico, sed causa dispar.* Nec refert, quòd ipsi putent se iustam causam habere; tum quia est error culpabilis; tum quia suppli-

Hæretici.